

בס"ד

Yachatz: Putting Together the Broken Pieces

Thursday Night Live

Thursday 3/18/21

Congregation Ohr Torah

Rabbi Sarel Malitzky

Why do we use a broken Matzah?

1) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

תניא נמי הכי לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה. דבר אחר: לחם עני - עני כתיב, מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה

When should we break the מצה?

2) רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית, ואחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו, ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל, ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות... ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה, ולוקח שני ריקין חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם ומברך המוציא לחם מן הארץ, ומפני מה אינו מברך על שתי ככרות כשאר ימים טובים משום שנאמר לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה

3) שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג

ויקח מצה (נז) האמצעית ויבצענה לשתיים ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה, וחציה השני ישים בין שתי השלימות ויגביה הקערה שיש בה המצות ויאמר הא לחמא עניא עד מה נשתנה

4) משנה ברורה סימן תעג

(נז) האמצעית ויבצענה לשתיים - כדי לקיים מה שקראה הכתוב לחם עוני ודרכו של עני בפרוסה

Why do we not do like the רמב"ם? Why do we break it now rather than by מוציא מצה? Why not just bring a broken מצה to the table?

#1: Practical reason

5) בית יוסף אורח חיים סימן תעג

כתב הכל בו (הל' פסח יב). המנהג לחלקה קודם שיקרא ההגדה כדי שיאמר עליה הא לחמא עניא מה לעני בפרוסה אף כאן בפרוסה

#2: Halachik reason (a)

6) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לט עמוד ב

איתמר, הביאו לפנייהם פתיתין ושלמין; אמר רב הונא: מברך על הפתיתין ופותר את השלמין, ורבי יוחנן אמר: שלמה מצוה מן המובחר, אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין - דברי הכל מברך על הפרוסה של

חטיף ופותר את השלמה של שעורין...אמר רב נחמן בר יצחק: וירא שמים יוצא ידי שניהן, ומנו? מר בריה דרבינא. דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע. תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך. אמר ליה: מה שמך? אמר ליה: שלמן. אמר ליה: שלום אתה ושלמה משנתך, ששמת שלום בין התלמידים. אמר רב פפא: הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע. מאי טעמא - לחם עני כתיב

7) ר"ן על הרי"ף פרק ערבי פסחים

מיהו כתב רבינו האי גאון דלא איתמר אלא בהביאו לפניו פתיתין [דומיא דהתם כשהביאו לפניו פתיתין] ה"נ בהביאו לפניו פרוסה וקאמר שהוא רשאי לברך על הפרוסה אבל אם הביאו לפניו שלמין שיהא רשאי לפרוס אין לנו...אבל עכשיו נהגו הכל לברך על הפרוסה אלא שמקדים לפרוסה קודם הגדה כדי שבשעת המוציא ימצאנה כשהיא פרוסה

#3: Halachik reason (b)

8) הליכות שלמה [פסח עמ' רנו]

יחץ

כמ. חציית המצה - שהיא כדי לקיים מצות האכילה במצה פרוסה נ"ח - מיד לאחר הקידוש, נראה שהיא גם²⁰⁰ כדי להורות שמתעסקים אנו כבר בצרכי האכילה ושגם ההגדה היא מצרכי האכילה, ואין כאן הפסק בין קידוש לסעודה נ"ח²⁰¹.

נ"ח. וכמו שנתבאר לעיל אות נ' דההגדה וההלל הואיל ומחויב צהן עתה כדי להודות על הגאולה קודם האכילה הו"ל מכלל צרכי הסעודה (ולכן מקדימין לפני ההגדה	באמירת "הא לחמא עניא", להודיע שגם סיפור יציאת מצרים שאנו פותחין בו עתה הוא הכנה למצות אכילת מצה, שלפני אכילתה צריכים לומר עליו דברים הרבה, ולכן נקראת המצה "לחם עניא"), ולכן	אין חוששין למה שמאריכין צה יומר משעה וחומש משום הפסק בין קידוש לסעודה, וכדי להראות דבר זה פותחין צהנת צרכי הסעודה בין הקידוש להגדה דוקא ²⁰³ .
--	--	--

זה נחשב כסמוך לסעודה, עיי"ש. ← והעירנו האדמו"ר מנאוואמינסק שליט"א דבזה יתבאר היטב הא דחוצין המצה על השלחן דוקא ואין מביאין לכתחלה מצה פרוסה, שכדי להראות כנ"ל קבעו להתעסק בפעולת החצייה על השולחן דוקא, ואולי נכלל דבר זה בכוננת רבנו, עכ"ד. וזה לשון רבנו ב"פעמי

Which מצה should be broken/split in half? Why?

9) ספר מצוות גדול עשין סימן מא

בוצע העליונה היא הראשונה ומניח חציה בין שתי השלימות וחציה תחת המפה לאפיקומן לאוכלה באחרונה להיות טעם מצה בפיו

10) מרדכי מסכת פסחים סדר של פסח

ורבינו אבי העזרי כתב שבוצע האמצעית ושומר חציה לאפיקומן והא ליכא למימר יבצע העליונה משום דאין מעבירין על המצות (לעיל סד ב) דאין מצוה בשבירת מצה לשנים וכי אתיא למיבצע המוציא בצע אשלימה ואפרוסה על אכילת מצה דלחם עוני כתיב דהיינו פרוסה

Which one is put away for אפיקומן? Why?

(11) ט"ז אורח חיים סימן תעג

כתוב במהרי"ל דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן ויש לתת טעם לזה לפי שאותו החציה של אפיקומן הוא עיקר המצוה שיאכל באחרונה

(12) ב"ח שם

כתב במהרי"ל (סדר ההגדה עמ' קג סי' כא) דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן וכ"כ מהרש"ל (שו"ת סי' פח) ונראה דהטעם הוא משום דראוי להחמיר לאכול אפיקומן שני זיתים על פי פירוש רשב"ם (ק"ט ב ד"ה אין מפטירין) אחד זכר לפסח ואחד זכר למצה הנאכלת עם הפסח... לכך הצריכו ליקח חלק הגדול

(13) משנה ברורה סימן תעג

(נח) ויתן חציה וכו' - כדי [עג] ששתי אכילות שאוכל לשם מצה יהא בפרוסה וטוב שאותו חלק יהיה יותר גדול [אחרונים]

Fascinating Minhag: Putting it on your shoulders

(14) שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעג

ויקח מצה (נז) האמצעית ויבצענה לשתיים ויתן חציה לאחד מהמסובין לשומרה לאפיקומן ונותנין אותה תחת המפה, וחציה השני ישים בין שתי השלימות ויגביה הקערה שיש בה

(15) משנה ברורה סימן תעג

(נט) תחת המפה - זכר למה שאומר משארותם צרורות בשמלותם ויש שנותנין אותה על כתפיהם זכר ליציאת מצרים

(16) שמות פרשת בא פרק יב

וַיִּשָׂא הָעָם אֶת בְּצֻקוֹ טָרֶם יִחַמְזוּ מִשְׁאַרְתָּם צְרוּרֹת בְּשִׁמְלוֹתָם עַל שִׁכְמָם

(17) רש"י שמות פרשת בא פרק יב

משארתם - שירי מצה ומרור

(18) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יג

שארותם אלו שירי מצה ומרור אתה אומר כן או אינו אלא שירי פסחים כשהוא אומר לא תותירו ממנו עד בקר הרי שירי פסחים אמור ומה אני מקיים משארותם צרורות בשמלותם אלו שירי מצה ומרור: צרורות בשמלותם על שכמם רבי נתן אומר וכי לא היתה שם בהמה והרי כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר ומה ת"ל על שכמם אלא שהיו ישראל מחבבין את המצוות

19) הגדה ימין אמונה הגה"צ רבנו יחזקאל לעוינשטיין

יחץ

גוהנים החלק הגדול תחת המפה, זכר למה שגאמר: "משארתם צרת בשמלתם על שקמם" (משנה ברוח תעג, נט). ואמרו במכילתא: "משארתם", שגרי מצה ומרור, "על שקמם", אף על פי שבהמות הרבה הולכו עמם, מחבבים היו את המצות.

וכתב תלמיד רבנו הגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל: מרן המשגיח זצ"ל עורר לראות מנה גדלות דור יוצאי מצרים. כל כספם וזהבם הניחו על תמוריהם, ומה נשאו על שקמם? שגרי מצה ומרור, מפני שחבבו את המצות -

והלא כבר קימו המצות. היו אלו רק שגרי מצה. אכל חבוב מצה נקר יותר מן המצה -

וזהו שאמרים בכרפת "אמת ונציב - ואהוב, וקביב, ונחמד, ונעים - ומתקן, ומקבל, וטוב, ויפה!"

(מליץ ישר שמות מד)

Using your hand rather than a knife

20) פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תעג

ביד ולא בסכין, כדרך שהעני עושה

21) כף החיים

קד) שם. ויבצענה לשתים. ביד ולא בסכין כדרך שהעני עושה. אשל אברהם אות כ'. ועוד משום לא תניף עליהם ברזל כיון שמברכין עליה על אכילת מצה:

22) רבבות אפרים (ח"א סי' ש"ט)

לכצוץ המצה ביד ולא בסכין

בסכין וכטעם החינוך דאין שוברים עצם ספסח. כך פה אין דרכו של מלך וא"כ משוי"כ עושין ביד. או די"ל דיש הבדל בין הברכה על לחם לבין הברכה שעל המצה והוא דהמצה היא החפצא דמצוה ולכן ע"ו שייך לא תניף משא"כ בלחם אין הלחם החפצא של המצה ולכן לא שייך ע"ו הלאו, ובסוכה כשאוכל בליל הראשון

בשו"ע סי' תע"ג סי' ויבצענה לשנים. וכתב הכף החיים בסק"ב ביד ולא בסכין כדרך שהעני עושה א"א אות ב'. ועוד משום לא תניף עליהם ברזל כיון שמברכים עליה על אכילת מצה וק"ל פה בכך דמברכין על אכילת מצה הא ג"כ על לחם מברכים ואין נמנעים בזה. וחשבתי אולי משום דאין דרך של מלך להשתמש

23) תלמוד בבלי מסכת שבת דף פט עמוד ב

לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: בניך חטאו לי. אמר לפניו: רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמך. אמר: אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה: בניך חטאו. - אמר לפניו: רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. - אמר: לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי. - אמר לפניו: רבונו של עולם, בני ולא בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם ובני בכורי, עכשיו בני ולא בניך? ועוד, כמה חטאו? כמה שנותיו של אדם - שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עליהו - פשו להו חמשין. דל עשרין וחמשה דלילותא - פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלווי ומיכל ודבית הכסא - פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם - מוטב, ואם לאו - פלגא עלי ופלגא עליך. ואם תמצא לומר כולם עלי - הא קריבית נפשי קמך. פתחו ואמרו: אתה אבינו. אמר להם יצחק: עד שאתם מקלסין לי - קלסו להקדוש ברוך הוא, ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו. מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים זאת ה' אבינו גואלנו מעולם שמך.

24) הגדה של פסח חיים שיש בהם

ה. ומילתא בטעמא כתב בזה, האדמו"ר רבי חיים אלעזר ממונקאטש זצ"ל, בעל "מנחת אלעזר", בשם זקינו ה"שם שלמה". השלושה מצות הם כנגד אברהם, יצחק ויעקב. ואיתא במסכת שבת (פ"ט:) לעתיד לבוא יאמר הקב"ה ליצחק אבינו: בניך חטאו. ויצחק משיב: בני ולא בניך... ימי שנותינו שבעים שנה. תוריד עשרים שנה, שעדיין אינו בר עונשין. נשאר חמישים. תוריד עשרים וחמש, שהוא לילה. נשאר עשרים וחמש, חציו - שנים עשרה ומחצה, תוריד לתפילה ואכילה ושתייה. נשאר שנים עשרה ומחצה - פלגא עלי ופלגא עלך. מטעם זה בוצעים את המצה האמצעית, שהיא כנגד "יצחק", משום שלעתיד לבוא הוא זה שילמד זכות על ישראל, ויטעון: פלגא עלי ופלגא עלך. וגם לוקחים חלק הגדול מהמצה לאפיקומן, ועל כן הסימן "יחץ" הוא רוב חלק הגדול מתיבת "יצחק", כי "יחץ" הם ג' אותיות מתיבת "יצחק".

25) ספר אבודרהם סדר ההגדה ופירושה

שאסור לאכול מצה בערב הפסח כדאמרינן בירושלמי (פסחים פ"א) כל האוכל מצה בערב הפסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו. ופירוש מה בועל ארוסתו בבית חמיו לוקה אף זה לוקה. פירוש אחר מה כלה אינה מותרת לבעלה אלא בשבעה ברכות כדאמרינן (כלה פ"א) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. אף מצה אינה מותרת ליאכל אלא בשבע ברכות. ואלו הן ברכת היין וקדוש היום ושהחיינו ובורא פרי האדמה וברכת היין שאומר כשמסיים ההגדה. והמוציא ולאכול מצה הרי שבע

את המצה בצורת ד"ו להורות על ענין הזיווג, ד"ו מלשון הגמרא (קדושין מא.) טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו. והיות ועיקר הזיווג אינו בשלימות בגלות ויתגלה לעין כל בעתיד במה"ב, ולכן טומנין הד' והוא צפון עד לעתיד, כי החיבור בגלות אינו בגלוי רק הוא בהסתר. ויש לציין שהמצה הוא עגול בצורת ס', כמו שהעיר בספר חמרא טבא, כי הוא ענין טבעת הקדושין שהוא בצורת אות ס'.

בספרים (ע"י בכף החיים ס"י תע"ג ס"ק קי"ז-קי"ח בשם שער הכונות) מבואר דהמצות נחלקות בצורת ב' אותיות והם דל"ת וי"ו. ואין לנו עסק בנסתרות, רק יש לרמוז דברים לפי מה דמבואר בספרים כי ענין המצה הוא ענין של זיווג בין כנסת ישראל לאביהם שבשמים, ולכן מברכין עליה ז' ברכות, וכן מבואר בספרים (ע"י ספה"ק מנחם ציון פ' בא) שהז' ימי פסח הם ימי שבע ברכות, ולכן שוברין

27) Haggada Shel Pesach- From Despair to Destiny, Rav Ari Marcus

In his inimitably poetic style, Rav Yitzchak Hutner uncovers the source of the "many words" spoken over matzah in a way that may shed light on the meaning of *Yachatz*. Rav Hutner explains that *Knesset Yisrael* became the "betrothed" of God on the night of the Exodus. That is when the passionate love of the Jewish People for its Beloved was initially sparked. This affection was

marked by intense yearning for an absolute recognition of God's unity, which can neither be fully realized nor articulated until history is complete. When a woman cannot explicitly assert her innermost feeling and desire, notes Rav Hutner, she voices a torrent of ideas and emotions to try to express her profound sentiments. This surge of verbalization, says Rav Hutner, is the nature of the "many words" we speak over the matzah.

With Rav Hutner's approach, our understanding of *Yachatz* is greatly enhanced. The matzah, which the Jews carried from Egypt into a barren wasteland in pursuit of closeness to God, embodies the tremendous love of *Knesset Yisrael* for its new King. We split the matzah to demonstrate that we can't fully express our love as long as we cannot wholly appreciate His perfect unity.

We break the matzah because we can't fully express our love

Maggid, the heart of *sipur yetziat Mitzrayim* which follows *Yachatz*, is, according to Rav Luria and Rav Shlomo Fischer, a *shirah*, the stirring song of a nation desperately longing for its Beloved.

28) The Night that Unites, Rav Aaron Goldscheider

I. BREAKING THE MATZAH AS A SYMBOL OF SHARING

We break the matzah as a symbol of the poor man's bread that the Jewish slaves ate in Egypt. One way of understanding this is that a poor person, who can never know where his next meal is coming from, breaks off a piece and saves it for later.

Rabbi Soloveitchik offered a different interpretation of the "poor man's bread" that was eaten by the Jews in Egypt.

Although when we think of the enslavement of the Jewish people in Egypt, we usually think that all the Jews must have been equally burdened by it, but in truth that was not so. There were various degrees of slavery. Some Jews lived under better conditions, some worse. According to our Sages, one of the tribes, the tribe of Levi, was never enslaved. What this means is that some had access to food and some did not.

Those that did, claims Rabbi Soloveitchik, broke their bread and shared it with other Jews who had less. The Jews who were enslaved in Egypt would split their piece of matzah and share it with the poor who needed it; hence the term "poor man's bread." This is symbolized by the act of breaking the matzah in half: *Yachatz*. When we break the matzah as our forefathers did, it is a symbol of the *hesed*, the

loving-kindness, and the solidarity of Jews toward their fellow Jews, their brothers and sisters, even under the harshest conditions.

Who doesn't like a good Segulah and a nice Gematria?

29) הגדה של פסח חיים שיש בהם

ו. האדמו"ר רבי צבי אלימלך מבלאז'וב זצ"ל, בעל "צבי לצדיק", אמר רמז נפלא: כי חלוקת המצה, היא סגולה לחיים טובים. שהרי מצה היא בגימטריא קל"ה. מספר זה אי אפשר לחלקו בשוה: כי אם לס"ח וס"ז, שהם בגימטריא "חיים טובים". חיים - ס"ח, טובים - ס"ז.

30) **The Night that Unites, Rav Aaron Goldscheider**

III. BREAKING THE MATZAH – OUR CHILDREN WILL FIX THE WORLD

Reb Shlomo Carlebach has an insight to offer us:

Why do we break the matzah at the beginning of the Seder?

Why do the children bring back the broken piece of matzah at the end of the Seder?

The *afikomen*, the broken matzah represents the brokenness in the world.

There are so many broken hearts . . . broken lives . . . so many tears. We live in a world of *yachatz*, of brokenness. The world is fractured and we need to know that in order to repair it.

But do you know who will fix the world? Do you know who will bring wholeness to the world again?

Our children. Our children will bring back the broken piece to make the world whole again.